

बी. ए तृतीय वर्ष
पेपर – X
प्रकरण 03 :- गृहितकृत्ये
(Hypotnisis)

प्रा. सुलोचना जाधव

समाजशात्र विभागप्रमुख,
बळीराम पाटील महाविद्यालय
किन्नवट

3.1 प्रस्तावना (Introduction)

सामाजिक संशोधनात सामाजिक घटनाचे शास्त्रीय पध्दतीने अध्ययन केले जाते. म्हणून कोणत्याही सामाजिक घटनेचे अध्ययन करतांना शास्त्रीय पध्दतीचा अवायब करण े आवश्यक असते. त्याशिवाय ते अध्ययन शास्त्रीय असू शकणार नाही.

संशोधनाच्या समस्येचे निर्धारण केल्यानंतर त्या समस्येच्या संदर्भात काही अनुमान किंवा संभाव्य उतरे काढली जातात. याचाल गृहित कृत्य असे म्हणतात.

3.2 गृहितकृत्याची व्याख्या (Definition of Hypotnesis)

- गुड आणि हॅट

“गृहितकृत्य म्हणजे असे विधान आहे की, ज्याची सप्रमाणता ठरविण्यासाठी परीक्षण केले जाते आणि ते पुढील संशोधनासाठी उपयुक्त असते.

- इ. एस.बोर्गार्डस

“परीक्षण केला जाणाऱ्या विधानात गृहितकृत्य असे म्हणतात.

- एफ जे मेकगूडगन

“दोन किंवा अधिक चलाच्या कार्यसम संबंधाचे परीक्षणयोग्य विधान म्हणजे गृहितकृत्य होय.

3.3 गृहितकृत्याची वैशिष्ट्ये

- गृहितकृत्य अध्ययन विषयाशी संबंधित
- संशोधन कार्याचा मार्गदर्शक
- संकल्पनांची स्पष्टता
- गृहितकृत्याचे विशिष्टत्व
- गृहितकृत्य आदर्शोत्तमक नसते
- आवश्यक व उपलब्ध पध्दतीशी संबंधित
- गृहितकृत्य वैज्ञानिक व वस्तूनिष्ठ असते
- अध्ययन समस्याचे प्रर्यायी उत्तर
- संशोधनाचा आधार
- अनुभवसिध्दता
- उपलब्ध तंत्रपध्दतीशी संबंधित
- िसिध्दतांशी संबधित

3.4 गृहितकृत्याची उगमस्थाने (Sources of Hypotnesis)

Sources of Hypotnesis

1. सांभाव्य संस्कृती
 2. सांस्कृतीक पार्श्वभूमी
 3. सांस्कृतीक विशेष
 4. सामाजिक सांस्कृतिक परिवर्तन
1. बाह्य स्त्रीत
 2. वैज्ञानिक सिध्दांत
 3. सादृश्यता किंवा सारखेपणा
 4. व्यक्तीगत अनुभव

2.5 वस्तुनिष्ठता प्राप्त करण्याची साधने (Means for Achieving objectivity)

1. प्रयोगसिद्ध पध्दतीचा उपयोग
2. पारिभाषिक शब्द व संकल्पनांचे प्रमाणीकरण
3. अनसूची व प्रश्नावली तंत्र साधनाचा उपयोग
4. सामूहिक संशोधन पध्दतीचा उपयोग
5. प्रयोगात्मक पध्दतीचा उपयोग
6. यादृच्छिक नमून्याचा उपयोग
7. आंतरशास्त्रीय किंवा सहयोगी पध्दतीचा प्रयोग